vitseville. Harjoitti koronkiskontaa.

Mutta suureksi osaksi olivat ritarit, s. o. rahanvaihtajat, nousukkaita, joilta vanha ylimystö esti pääsyn ylempiin virkoihin. Useat heistä olivat kreikkalaisia, joka sana oli eräänlainen haukkumasana (kuten "saksa" Suomessa). He muodostivat yhtiöitä ja pitivät pörssiä. Forumia (toria) reunustavista pylväskäytävistä työnsivät he pois muut kaupustelijat.

Näiden kahden luokan, kansan ja rahamiesten ympärille kiertyi nyt Rooman politiikka. Vanha sukuaateli ja uudempi virka-aateli osasivat kyllä koron ja veron kiskonnan taidon, mutta ostaessaan ääniä kansankokouksessa ja virkamiehiä valittavissa komiteoissa joutuivat he kilpailemaan rahamiesten ostamain kanssa. Niinpä Caius Gracchus hommatessaan joutokansalle maata — jonka ylimystö voittavina päällikköinä ja kiskureina oli anastanut — oli turvautunut ritareihin, joille puuhasi pääsyä tuomioistuimiin. Sen jälkeen ei "oikeutta" saanut ilman rahaa. Myös kannatti tämä "kansanpuolue" äänioikeuden antamista latinalaisille y. m. Italiassa oleville liittolaisille, joiden maat ylimystö oli anastanut suurtiloikseen.

Raha tuli sitäkin määräävämmäksi, kun ylellisyys kasvoi. Palatsien ylläpito ja kansanjuhlien järjestely — josta virka riippui — panivat velkaantumaan, jotta sitten pääsi vallotettuja maita prokonsulina nylkemään. Yleisiä temppeleitä, sirkuksia ja kylpijöitä täytyi virkamiesten myös rakennuttaa "omilleen." — Mutta vielä kehui Augustus, että hän oli ottanut vastaan tiilisen Rooman ja rakennuttanut sen sijalle marmorisen. Neero tahtoi rakentaa kultaisen.

Tätä lahjustenottoa käyttivät hyväkseen ulkomaiset ruhtinaatkin, niin että kun v. 122 e. Kr. oli senaatissa kysymys eräästä maamyönnytyksestä Vähässä-Aasiassa, sanoi Caius Gracchus: "Ne jotka äänestävät tämän ehdotuksen puolesta, ovat myyneet itsensä Mithridateelle; ne jotka äänestävät tätä ehdotusta vastaan, ovat myyneet itsensä Nikomedeelle; ja ne, jotka vaikenevat, ovat molemmin käsin ottaneet rahaa kummaltakin." Ja kun afrikalainen kuningas vähän myöhemmin — karkotettuna — lähti Roomasta, sanoi hän: "Tämä kaupunki on kaupan, jos vain on ostajaa".

Kun oli kysymys näin suurista riistoeduista, niin ei ole ihme, että luokkataistelu kärjistyi veriseksi. Caesarin syntymän aikoina (v. 100 e. Kr.) taisteltiin Sullan ja Mariuksen sisällissodat. Jälkimäinen oli talonpojan poika ja kohosi ansioillaan konsuliksi sekä uudisti Rooman sotaväen, mutta sen anasti häneltä elossa oleva ylimys Sulla. Ja sitten tapeltiin. Johan oli vuotanut verta Forumilla silloin kun kansanpuolueen johtajat Gracchukset murhattiin, mutta nyt tapeltiin summassa, sillä voittajan sakki jakoi tapettujen omaisuuden ja osti sotaväkeä ja ääniä. Ja kuvaavaa on, että kun Marius valtasi Rooman, kesti murhaamista vain 6 päivää, mutta Sullan joukkio harjoitti terroriaan 6 kuukautta. Ylimysterrori paljoa julmempaa kuin kansan. — Mutta tuloksena oli kumminkin, että ritarit raivasivat itselleen tien senaattiin.

Kun maailmanvaltamaan keskuksessa vallitsi sellaiset olot, että sisäiset asiat ratkaistiin miekalla, niin ei ole ihme, että alusmaat saivat halun vapautua. Italian kansat nousivat taisteluun v. 91, järjestivät oman pääkaupungin — "Italia" — perustivat oman senaatin ja muut roomalaismalliset laitokset. — Brandes vertaa tätä taistelua Amerikan sisällissotaan. Vain suurella vaivalla, oikeuksia myöntämällä, rahalla ja aseilla voitti Rooma.

Samalla hyökkäsi Pontoon kuningas Mithridates, joka yhdisti Aasian kansat kapinaan. Toistasataatuhatta roomalaista tapettiin: herrat ja orjat. Kansajoukot olisivat tehneet samanlaisen tempun muillekin kiskureille, mutta se saatiin estetyksi kääntämällä viha roomalaisia vastaan. Siis niinkuin juutalaispogromit myöhemmin.

Kun roomalaiset kuitenkin alkoivat voittaa ja Mithridateen nylkemiseen kyllästyneet maat ja kaupungit (Efesos y. m.) uhkasivat erota, koetti Mithridates pitää valtaansa lupaamalla verohelpotuksia. Mutta kun hän lupasi vapauttaa orjat ja antaa myöhemmin muuttaneille ja kaupunkien ympäristöläisille kansalaisoikeudet, suututti hän ylimykset ja rahaherrat. Eikä hän lopulla terrorillakaan voinut valtaansa pitää, vaan pääsi Sulla voittajaksi. On huomattava, että Rooman puolueet pelasivat täälläkin junitellen kansojen vastakkaisuuksilla hyväkseen. Mitä vakavin juttu oli koko Aasian uhkaava menetys, sillä se oli Roomalle sama kuin Intia nyt on Englannille.

Kreikkakin oli kansallisessa innostuksessa noussut taisteluun Ateenan johdolla ja roomalaiset, jotka tähän asti olivat sivistyksensä kehtoa säästelleet, tekivät nyt puhdasta. Ne rosvosivat Atenan aarteet ja taideteokset sekä tappoivat tai myivät orjiksi koko väestön. Rhodon kauppiaat pelasivat itsensä ovelasti läpi tämän mellakan, mutta kun Delos yritti samaa, murhautti Mithridates 20,000 sen asukasta.

Voitettuaan Aasian nyiki Rooma sitä armottomasti 12 vuotta. Pakkoveron kohottivat käskynhaltijat monikertaiseksi, rikkailta kiskottiin kiduttamalla aarteet. Monet myivät vaimonsa ja lapsensa ja heittäytyivät merirosvoiksi.

Samalla nousi Espanjasta vaara. Mariuksen joukoissa oli päällikköksi kohonnut sabinilainen Sertorius, josta tuli Espanjan kapinan johtaja. Lusitanian barbaarien (portugisien) kutsumana päällikökseen loi hän taitavuudellaan armeijan, järjesti roomalaiset olot ja sai satumaisen maineen. Mutta hänen sakkiinsa päässeet roomalaiset roikaleet tekivät hänen nimeensä tihutöitä, suututtivat barbaarit ja lopuksi murhasivat hänet. Pompejus sai helpon triumfin, riemukulun Roomaan.

Palatessaan Espanjasta sai Pompejus vielä kunnian tuhota orja-armeijan tähteet, 5000 miestä. Oli juuri kukistettu Spartacuksen kapina — jolle Brandes uhraa verraten vähän huomiota. On kuvaavaa, että orja-armeijaa vastaan oli johtajana Rooman rikkain nylkyri Crassus. Hänellä oli täysi työ pitää yllä sotakuria; niinpä hän rankaisi erästä ohjeista poikennutta päällikköä — mestaamalla joka kymmenennen miehen tämän joukoista. Ja kuinka vakava juttu oli, sitä todistaa sekin, että kun Caesar myöhemmin innostutti masentuneita aliupseereitaan taisteluun germaaneja vastaan, muistutti hän, että olivathan nämä menestyksellä sotineet orjiakin vastaan, jotka noudattivat roomalaista sotataitoa; mitä syytä oli pelätä barbaareja!

Muuten ei Caesar ottanut orjia armeijaansa — samoin kuin ei ylentänyt plebeijejä upseereiksi, niin "kansanpuoluelainen" kuin olikin. Luokkasuhteille on kuvaavaa, että kun Cato oli epätoivoisessa asemassa Caesaria vastaan Afrikassa, ei hän suostunut aseistamaan orjia, kun sitä ehdotettiin. (Eihän 19:nellä vuosisadallakaan Ranskan herrat uskaltaneet asestaa Pariisin työväkeä vihollistakaan vastaan.)

Orjain tappioon vaikutti tietysti paljon niiden luokka-asemasta johtunut hajallisuus. Eihän niiden tarkotuksena ollut uudistaa yhteiskuntaa, vaan päästä pois sen alueelta, alkuperäisille metsästys- ja talonpoikaismaille. Mutta toiset tahtoivat ryöstää Rooman ja niin jouduttiin yrittämään liikaa. Roomalaisten terrori on tunnettu: 35,000 hakattiin maahan ja 6,000 naulittiin ristille.

Mutta vaikka roomalaiset riistäjät voittivatkin orjat, joutuivat he rappeutuessaan näiden kynsiin. Taloudenhoitajina nylkivät ne herrojaan ja suosikkeina juonittelivat politiikassa. Osa ansaitsi suosionsa palvelemalla herrojensa luonnottomia miehimyshimoja. Pompejuksen herra oli Theofanus Mytilanesta ja kuuluu hän ylityttäneen tätä Caesaria vastaan.

Ulkonaisten vaarain taas hieman helpottaessa nousi uusi sisällissota Catilina osti v. 64 tuomarit ja pyrki konsuliksi. — Lahjominen kävi tavallisesti siten, että rahat sijoitettiin erityisille pankkiireille, jotka maksoivat ne vasta kun palvelus oli tehty!

Catilina oli ollut Sullan katalimpia verikoiria ja sai kannatusta ylimystöltä, erityisesti epäilyttäviltä naisilta, jotka olivat tehneet kauneudellaan rahaa ja nyt keinottelivat kansalaissodilla. Ja niiden joukossa oli runsaasti ylhäisiäkin. Muuten olivat Catilinan kannattajina rappeutuneet elostelijat ja muut haaksirikkoiset. Myös houkutteli hän puolelleen Sullan sotilaita, jotka maatiloilla asuen muistelivat ryöstöretkiään. Mutta nämä olivat itse asiassa Mariuksen ihailijoita ja Catilinalla oli otsaa esiintyä kansanpuoluelaisena. Kun Cato ahdisti häntä senaatissa, sanoi hän: "Valtiolla on kaksi ruumista, toinen raihnas ja sillä huono pää; toinen voimakas, mutta ilman päätä". Edellisellä tarkotti hän senaattia, jälkimäisellä kansaa, jonka hartioilla pyrki valtaan.

On tunnettu, että Cicero ansaitsi maailman maineensa puheillaan Catilinaa vastaan. "Kuinka kauan vielä koettelevat kärsivällisyyttämme!" Mutta itse senaatissa oli runsaasti tämän kannattajia; epäluulot kohdistuivat Caesariin asti. Vihdoin sai Cicero erään naisen ilmiannosta käsiinsä valtit ja vangitsi salaliittolaisia, jotka tuomittiin kuolemaan. Catilina itse kaatui joukkonsa etupäässä.

Samana vuonna hylkäsi senaatti Lex Servilian, vaatimattoman maalain, jonka tarkotuksena oli antaa valtion maata Rooman joutilaille sekä ostaa tarkoitusta varten lisää maata*). Cicero oli lain kiivas vastustaja. Caesar kannatti sitä. Hän lähenteli muuten kansanpuoluetta ja näki kernaasti, että senaatin arvo aleni.

On selvää, että valtiossa, jonka "demokratia" ei voinut nojautua yhteenkään terveenpuoleiseen luok-

*) Marx pilkkaa ("Pääoma" 1, s. 46) niitä, jotka kuvittelevat, että roomalaiset elivät vain ryöstämällä. Tuotantoprosessi oli heidänkin maailmassa perustana ja Rooman maaomaisuuden historia on sen salainen historia.

kaan, voi pitää järjestystä vain sotilasvalta. Mutta sen vallan saavuttaminen kysyi yhä suurempia pääomia. V. 60 solmivat Caesar, Pompejus ja Crassus ensimäisen triumviraatin, "kolmiliiton". Se oli "viisauden, maineen ja rahan liitto", sanottiin. Jo v. 70 oli Caesar tukenut Pompejusta ja Crassusta konsuleina ja viimemainittu oli taannut hänen velkansa; ne eivät olleet pienet. He olivat silloin antaneet kansantribuuneille ja ritareille lisäoikeuksia ja peruuttaneet Suilan lakeja. Nyt ajoi Caesar konsulina läpi maalakinsa, kansankokouksessa, kun senaatti vetkutteli. Sen tarkotuksena oli siirtää väkeä maalle — pois Rooman mellakoista. Myös alkoi Caesar julaista "acta diurna", jotka olivat virallisia julkipanoja senaatin kokouksista y. m.; siis jonkinlainen sanomalehti. Hän suositteli senaattia, vaikkei kutsunut sitä usein kokoon. Ritarit tyydytti hän hommaamalla niille helpotusta Aasian verovuokrista, kun ne eivät olleet voineet kiskoa kyliksi.

Ja konsulina alkoi hän hoidella provinssiansa Galliaa, johon kuului nykyinen Pohjois-Italia ja Ranska, mikäli se oli roomalaisilla. Espanjan käskynhaltijana oli hän jo tehnyt rahaa. Nyt lähti hän hankkimaan lisää. Ja mikä on tärkeämpi: hän lähti kasvattamaan itselleen armeijaa.

Mikä oli sitten tämä mies, josta oli tuleva vanhan ajan kuuluisimpia ja jonka nimi oli elävä vuosisatoja arvonimenä (keisari, tsaari)?

Hän kuului vanhaan sukuun ja oli mallikelpoinen keikari. Osasi nauttia pöydän antimia ja valloitti naiset, mihin ikinä tuli. Hänen tunnettuina rakastajattarinaan oli joukko roomalaisia matroonia, kuuluisien aikalaisten vaimoja, mikä ei herättänyt pahennusta. Galliassa rakasteli häu parhaita, samoin kaikissa maanosissa, Afrikassa y. m. kuningattaria joukossa. Kuuluisin niistä oli Kleopatra, Egyptin kreikkalaissukuinen kuningatar, kaunis ja sivistynyt. Tämä lienee ainoa, jonka takia hän teki tuhmuuksia; viipyi liian kauan ihanassa Aleksandriassa. Mutta kun sitten Kleopatra tuli Roomaan, herätti heidän suhteensa närkästystä — aivan kuin jos joku Englannin pääri 16lla vuosisadalla olisi nainut juutalaisen, sanoo Brandes. — Augustus, jolle Caesar oli keisariuteen tien tasoittanut, mestautti sittemmin heidän poikansa Caesarionin.

Tietysti oli Caesar sivistynyt. Olihan juuri nyt Rooman kulttuurin kukoistusaika. Lukianos kirjoittaa valtavan materialistisen runonsa: "Olioitten luonnosta." Ciceron puheet otettiin muistiin pikakirjotuksella. Ja Caesar itse kirjoitti miehekästä "latinaa, ei korukieltä". Virkamiehenä palveli hän kaikki asteet. Politiikkona hoiti korttinsa hyvin ajan sekavassa pelissä. Osoitti itsenäisyyttä jo 17-vuotisena uhittelemalla diktaattori Sullaa. Oli luonnollisesti kunnianhimoinen, mutta ei laskenut turhamaisuutta pahasti esille. Ja — kuten Napoleon — usko onneensa.

Vasta 42-vuotisena tuli hän sotapäälliköksi ja — mikäli jutut eivät ole pahoin liioiteltuja — onnistui hyvin sekä strateegina että miesten luottamuksen voittamisessa. Viimemainittu on hyvin tärkeä seikka, sillä on muistettava, että armeija oli kokoonpantu kirjavista aineksista. Sille piti maksaa palkat säännöllisesti ja antaa sen ryöstääkin, mutta ei usein.

Nopealla päättäväisyydellä selvisi hän usein kiperästä tilanteesta. Jos oli syytä pelätä paniikkia, lähetti hän omansa ja upseerien hevoset pois — jotta miehet näkisivät, etteivät he pääse karkuun. Väliin pani hän ylempiäkin upseereita etupäähän hyökkäämään ja vaaran paikassa meni itse "tuleen". Kun oli mielenmaisemusta tai kapinaa, piti hän puheita ja ratkaisi riita-asiat halki. Oli kova ja lempeä tarpeen mukaan. Usein oli germaaneilla tai gallialaisilla ylivoima, mutta valeliikkeillä ja nopeilla marsseilla yllätti hän heidät.. Kun barbaarit panivat kaiken voiman ensi iskuun, voitti Caesar taidolla ja sitkeydellä, organisationilla ja tekniikalla.

Ruumiillisesti oli hän karaistu ja voi kestää vaivoja sotilaittensa kanssa. Ratsulla istuen saneli hän kirjeitä kantotuoleissa oleville sihteereilleen, kuudellekin samalla aikaa. Kirjoitti itse toiminnan aikoina teoksensa gallialais- ja kansalaissodistaan (joilla vuosisatoja on koulupoikia kidutettu).

Vastustajansa eivät olleet mammanpoikia. Ensin olivat helvetialaiset saaneet päähänsä siirtyä Sveitsistä aurinkoisemmille maille. Hän palautti ne takaisin; ei myynyt orjiksi, vaan auttoi rakentamaan uudelleen heidän ennen lähtöään polttamansa kaupungit,koska tarvitsi puskurin germaaneja vastaan. — Toisissa oloissa hän kyllä osasi olla julma; antoi tappaa tai myydä orjiksi, hakkautti sotakelpoisilta kädet pois jne.

Germanit olivat tällöin barbaarialajan alemmalla asteella. Suevit (swaabit), jotka Caesar ensin kohtasi, olivat jakautuneet 1,000 heimoon. Kukin niistä asetti miehen sotaväkeen ja toisen maanviljelykseen, jotka vuosittain vaihdettiin. Muuten elivät metsästyksellä. Kauppaa eivät käyneet, viiniä eivät käyttäneet, yksityistä maanomistusta ei ollut. Taistelussa olivat asetetut heimottain, takana vaunut, joista naiset kiihottivat miehiä ja ottivat itsekin osaa taisteluun. Komeaa kansaa, hyviä ratsastajia. Ei ammattipappeja. Uskoivat vain näkyviin jumaliin: aurinkoon, kuuhun ja tuleen (seppien jumala, Ilmarinen). Päällikkö Ariovistus, korkea ja ovela. Oli voittanut roomalaiset. Mutta nyt sai selkäänsä. Caesar heitti germaanit Reinin taa. Teetti sillan ja kävi toisella puolella. Varusti Gallian niin, että vasta yli 500 vuoden päästä tuli sinne germaanien kuningasvalta, frankit.

Nyt asui siellä kelttiläisiä kansoja. Ne olivat barbaariajan ylemmällä asteella. Pappissääty, druiidit, oli jo muodostunut. Kuninkuus vakiintunut. Vaatteet kauniit ja kaupunginalkuja.

Caesar käytti hyväkseen niiden keskinäisiä vihoja ja taisteluita germaanien kanssa. Löi toisten avulla toisia. Sai valtaansa koko maan. Kävi Britanniassakin, jonka asukkailla ei vielä ollut laivoja. Niillä oli pitkä tukka ja viikset. Maalasivat itsensä sinivärillä taistelua varten. Jalkamiehet taistelivat ratsujen lomassa. Naiset esiintyivät juhlissa alasti. Perhemuotona ryhmäavio (pnalua).

Mutta gallialaiset hautoivat kapinaa. Urhean Vercingetorix'in onnistui koota koko Keltikan (nyk. Ranskan) kansan, 60 heimoa, yhteen yritykseen. Hänen esikuntansa oli kokoonpantu Caesarin opissa olleista miehistä.

Alppien takaa, Italiasta, riensi Caesar hätään. Kiersi itäpuolitse Cevenneille, joiden lumien yli kulki helmikuussa. Suki V:n Alestiaan, ja kun suuri apujoukko oli lyöty sekä nälkä uhkasi, oli näiden antauduttava. Vercingetorix tuli täydessä sotisovassa yksin uhriksi ja laski aseensa Caesarin istuimen eteen. Kuuden vuoden vankeuden jälkeen esitettiin hänet triumfissa Rooman kansalle ja sitten teurastettiin. — Runoilijat ovat hänestä tehneet Ranskan kansallisuussankarin.

On kuin lukisi kuvausta nykyisistä irlantilaisten (kelttien jälkeläisten) taisteluista nykyajan roomalaisia, brittejä, vastaan, kun Barndes kirjottaa: "Pitkä Gallian sota oli verinen ja hirveä. Kelttiläiseltä puolelta käytiin sitä hehkuvalla vihalla, kekseliäällä oveluudella ja sillä hurjalla kostonhalulla, jonka vapaudenrakkaus synnyttää. Roomalaisten puolelta taas itsepintaisella tahdonlujuudella ja väliin kauhistuttavalla kovuudella."

Roma voitti. Kahdeksan vuoden taistelulla oli maa masennettu ja pian oli siellä Rooman kulttuurin leima, mikä on säilynyt läpi vuosisatain.

Nyt oli Caesarilla armeija, mainetta ja rahaa. Kun hänen vastustajansa Roomassa rupesivat ryppyilemään, kulki hän, tammikuussa v. 49, yli Rubiconin (rajajoen) ja valtasi pian Italian. Vastustajat, Pompejus päämiehenä, pakenivat yli Brundusiumin Traakiaan. Caesar seurasi jälestä ja, tappioiden ja vaarain jälkeen, löi ne ratkaisevasti Farsaleon luona. (Pompejuksen emigranttileirissä olivat olot jotenkin samanlaiset kuin äskettäin, Wrangelin aikana, Sevastopolissa. Suuri joukko upseereita, kykyjäkin, mutta enimmäkseen rappeutuneita elostelijoita sekä byrokraateja, politiikkoja ja rikkaita. Kuri sen mukainen ja joukot epäluotettavat. Keinottelu, peli, juoppous, ylellisyys ja irstaisuus rehoittivat. Tuloksena romahdus). Caesar kävi sitten Troijan raunioilla ja purjehti Egyptiin, jossa tuli loukanneeksi ihanan Aleksandrian sivistyksestään ylpeitä asukkaita ja joutui pahaan kiipeliin. Oli ahtaalla pienine joukkoineen monissa maa- ja meritappeluissa, mutta voitti. Piti lystiä Kleopatran ylellisellä huvilaivalla Niilillä. Tutustui täällä oleviin tieteen ja taiteen aarteisiin.

Erityiseen kiitollisuuden velkaan joutui hän täällä juutalaisille ja palkitsi sen m. m. siten, että kun vuotta ennen kuolemaansa lakkautti kaikki poliittiset seurat (kollegiot), jätti hän juutalaisten seurakunnat rauhaan. Ne olivat kai siksi lujatkin, ja niiden jäsenet siksi mahtavat, ettei ollut hyvä käydä käsiksi. — Niiden sisällä levisi sittemmin kristillinen salaliitto.

Mutta sota kutsui. Nopeasti nolasi Caesar Mithridateen pojan Farnakeen. "Tulin, näin, voitin", kirjotti hän Roomaan. Riensi sitten Italiaan. Brundusiumissa odottaa häntä Cicero, joka niin monasti oli ollut hänen vihollistensa leirissä, mutta nyt imartelee makeasti edessä (ja panettelee takana). Caesar ei muuten käyttänyt terroria roomalaisia vastaan, vaan otti voitetut vastustajat heti palvelukseensa.

Sitten Afrikaan, jossa voitti vastustajat ja näiden afrikalaiset liittolaiset. "Vanhan roomalaisen kunnon" edustaja, koronkiskuri ja juoppo Cato tappoi itsensä. — Ja vielä kerran senkin jälkeen täytyi Caesarin Roomasta lähteä sotaan: Espanjaan, jossa Pompejuksen pojat olivat nostaneet pystyyn kapinan. Mutta sitten olivat vihdoinkin kansalaissodat loppuneet ja oli aika järjestää suuri maailmanvalta. Caesar on nyt konsuli ja diktaattori, imperaattori (ylikomentaja) ja ylimäinen pappi, kansantribuuni ja sensori — ja mitä virkoja vain oli. Senaatti matelee hänen edessään. Kansa saa juhlia viikkokausia ja syödä kymmentuhansilta juhlapöydiltä. Legionalaiset saavat palkkioita ja maata.

Rooman väenlasku osottaa, että 320,000 joutilasta elää valtion apurahalla. Se lopetetaan heti 170,000:lta. 80,000 siirretään kolonioihin. Monille kansoille annetaan kansalaisoikeudet; kolonioissa vapautetuillekin. Senaattiin otetaan galleja, sotilaita ja vapautettuja orjia. Maa pannaan kirjoihin koko valtakunnassa ja laaditaan omaisuusrekisterit. Kalenteri uusitaan. Egyptin, juutalaisten y. m. jumalanpalvelus julistetaan vapaaksi. Näytelmiä aletaan antaa paitsi latinan ja kreikan, myös foinikian, hebrean, syrian, espanjan y. m. kielillä. Aletaan Rooman uudestirakentaminen, kai leveäkatuisen, säännöllisen Aleksandrian esimerkin mukaan. Suurissa kylpylöissä on voiteluöljykin valtion puolesta.

Provinssien hallinta vakiinnutetaan. Veikalaeilla rajoitetaan kiskomista, niin että velalliselta saa ottaa vain osan hänen tuloistaan vuosittain. Valtion raha-asiat järjestetään. Pannaan alulle lakikirjan kokoaminen.

Kuten näkyy, olivat nämä reformit olojen luonnossa. Ilman niitä olisi Rooman valtakunta mennyt pirstaleiksi. Sen takia on turha tutkia, missä määrin ne ovat Caesarin persoonallista ansiota.

Mutta yksi asia oli ilmeinen; tasavalta oli kuollut, ja vaikka Caesar huolellisesti koetti noudattaa muotoja ja torjui kuninkaan kruunun, oli hän itsevaltias. Sitä eivät sietäneet eräät tyytymättömät, joukossa eräs ehkä joku tasavaltainen intoilija (Brutus). Ne solmivat salaliiton ja maaliskuun 15 p. v. 44 kaatui hän senaatissa 23:n tikarin lävistämänä.

Tämän teon seurauksena oli vielä viiden vuoden kansalaissodat, joiden jälkeen oltiin samassa pisteessä. Caesarin tilalla — ja nimellä — oli nyt hänen ottopoikansa Octavianus Augustus, jonka alkama keisarikunta kesti 500 vuotta.

*

Ja niin olemme aatoksissamme heittäneet kiertokatsauksen 2,000 vuotta taapäin. — Onko se maksanut vaivan?

Se on lukijan itsensä ratkaistava. Kirjottaja on siitä saanut muutamia kiinnekohtia.

Ensiksikin sen, ettei ole turhaan roomalaisia mainittu politiikan mestareiksi. Ei se mikään rotuominaisuus ollut. Syntyi vuosisatain luokkataisteluiden ja sotien kautta, joissa politiikon täytyi tottua pelaamaan mitä moninaisimmilla tekijöillä. Oli osattava käyttää ylimyksiä ja orjia, rahamiehiä ja talonpoikia, juutalaisia kauppiaita, Afrikan mustia ja Aasian pappeja, joista kullakin oli oma kehitystasonsa ja ajatusmaailmansa, oma kielensä ja mielensä, omat etunsa ja vihamielisensä. Ja kaikki nämä oli — hyvällä ja pahalla, puheella ja väkivallalla, uhkauksilla ja lupauksilla — saatava palvelemaan yhtä asiaa, tottelemaan maanpiirin herroja.

On nähty senkin jälkeen maailmanvaltoja: katolilainen kirkko, Caesarin perillinen; Espanjan-Itävallan Kaarle V, jonka valtakunnassa aurinko ei laskenut; muhamettilaisvalta Espanjasta Intiaan asti. Ja vihdoin Britannian Imperium, joka laajuudessa voittaa Rooman ja vuosisataisessa kestävyydessä tulee sen verroille. Se on myös luonut oman hallitustapansa ja ihmistyyppinsä — liikemies-politiikon, joka osaa hajoittaa ja hallita, sekä esiintyy sillä harkitsevalla ponnekkuudella, joka antaa selän takaa oleva turva, siihen yhtyneenä edesvastuun tietoisuus.

Ei historia toistu. Mutta taisteln toistuu. Muodot muuttuvat, mutta yksi piirre on yhä sama: politiikka sekamelskasta selviämisen taitona.

Mutta ei auta taito, jos on pohja poissa. Ja pohja se on yhteiskunnan tuotannollinen perusta. Siitä vain yhteen kuuluvista ja yhteen sovitettavista voi rakentaa järjestön. Ja vain soliidi (sisästä eheä) organisationi kestää sekamelskan koettelemukset. Taito tulee kyllä taisteluissa.

Siinä luottamuksemme ja toivomme. Kuinka mahtava onkaan imperialismin koneisto, kuinka keinokas sen kehittämä politiikka — kuori se enää vain on, kuori, joka ei voi haljennutta sisustaansa koossa pitää.

Ja kuinka hajalliselta näyttääkin proletariaatin järjestäytyminen, kuinka alottelevalta sen ulkopolitiikka — sillä on kuitenkin eheä perusta, työväenluokka. Ja sen otteet ovat lujat, ne tempaavat mukaansa. Heikot ja horjuvat, jotka vavisten ovat noudattaneet Lontoon valtikan viittausta, osottavat uppiniskaisuuden oireita (Liettua, Kreikka y. m.).

Eikä nyt ole Rooman aika, jolloin madonsyömä valtiokoneisto kesti vuosisatoja, kun ei ollut luokkaa, joka sen olisi kyennyt kumoon heittämään. Tarvittiin ulkopuolisten barbaarien rynnistys ja koko sen kulttuurin häviö. Nyt rynnistää työväki sisältäpäin ja ottaa palvelukseensa ajan kulttuurisaavutukset, tieteen ja tekniikan. Se voi sen tehdä, sillä se edustaa itse luovaa työtä.

Hyvästi vanha aika! Eteenpäin vastaisuutta kohti! Kosti.

Europan "ennalleen elvyttäminen"

2

Ranskan ottama uusi "todellisuuspoliittinen" suunta aiheuttaa rinnakkaisilmiönä saksalaisten vastavallankumouksellisen politiikan kärjistymisen Saksan työväkeä vastaan vaikka Saksan porvaristo tuskin pitää liitosta. Ranskan porvariston kanssa, on se itse asiassa pakoitettu siihen. Ryhtyessään päättäväisempään esiintymiseen työväestöä vastaan tahtoo Saksan porvaristo tietenkin toimia itsenäisesti eikä minkään Loucherin suunnitelman mukaan. "Järjestyksen luominen taloudellisella alalla" ei tapahdu ranskalaisten ehdottomalla tavalla, mutta kylläkin heidän ehdotuksensa johdosta. Saksalaiset vastavallankumoukselliset taistellessaan omaa työväkeä vastaan eivät hetkeksikään unohda vallankumouksellisten päävoimain tukikohtaa Venäjää. Heidän taistelunsa täytyy suuntautua sitä vastaan. Saksan vastavallankumoukselle merkitsee Saksan köyhälistö uokopoliittista tekijää. Saksa ei voi taistellessaan kotimaista vallankumousta vastaan jättää laskuistaan pois kansainvälistä köyhälistöä, Neuvosto-Venäjää, kuten Ranska nykyään niin turvallisesti tekee. Romahdusopin ja vallankumouksen nykyisellä asteella on saksalaisessa vallankumouksesta tullut kansainvälisen vastavallankumouksen tärkein varustus. Osat ovat vaihtuneet. Mutta osien vaihtamisella on suuri eroavaisuus, sillä saksalainen kapitalismi on voitettu ja kytketty kahleisiin. Se on sekä taloudellisesti että valtiollisesti orjan asemassa. Se tietää, että Saksan köyhälistön voi kukistaa vain yhdessä kansainvälisen (Neuvosto-Venäjän) työväen kanssa. Muuten ei. Mutta se ei kykene käytännössä toimimaan vakaumuksiensa mukaan. Saksan vastavallankumoukselliset voivat vain ententen avulla ryhtyä ristiretkeensä Venäjää vastaan. On surullista nähdä vastavallankumousta, jolla ei ei käytännössä tehdä sitä, mitä sydän käskee. Saksan vastavallankumouksellisten aseman vielä surullisemmaksi tekee se välinpitämättömyyden tila, joka Ranskassa parhaillaan vallitsee. Neuvosto-Venäjää kohtaan. Viime aikoina on Saksa yhä tiheämmin tehnyt ententelle tarjouksiaan, joiden tarkoituksena on saada lupa ryhtyä sotaan bolshevikkeja vastaan. Mutta Ranska on osoittanut gallialaista kylmyyttä näitä vilpit-

(Jatkoa neljännellä sivulla)

Suomalainen Rottinki-Huonekalutehdas.
Teemme kaikenlaista huonekalustoon kuuluvaa työtä päivän halvimpiin hintoihin. Uloslähetykset toimitetaan nopeaan ja huolellisesti.
2213 Fillmore St., San Francisco. Puh.: Fillmore 5367

Puhelin: Kearny 2114
CALIFORNIAN SUOMALAINEN LAKIMIES
ONNI A. WUOLLE,
Attorney and Counselor at Law
582 Market Street,
609—610 Hobart Bldg. San Francisco, Cal.

Hotel HOLLY
Isoin ja siistin mitä on lännellä, käsittäen 7 kerrosta. Nostohissi kulettaa asukkaita. Höyrylämmin tulee jokaiseen huoneeseen. Yksityis kylpyhuoneet. $1.00 päivältä ja ylös. Alennus viikottain vuokraajille. Puhelin: Douglas 6235. 140 Mason St. 1 ploki Market kadulta.
ISÄNTÄ: JOHN HILL,
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA.

H. SLIKERMAN
ASIANAJAJA JA LAKIMIES
Pacific Bldg. Room 909
San Francisco, Calif.

VALOKUVIA
Kauniita, selviä valokuvia valmistetaan hääkekkereistä, perhejoukkueista, naisista, miehistä, lapsista ja kaikista. Erikoinen huomio annetaan suomalaisille kundeille.
THE JOHNSON PHOTO STUDIO,
1028 Market St., San Francisco, Cal.

SUOMALAISILLE
hyvin tunnettu
VALOKUVAAJA
H. T. Motoyoshi
2009½ Fillmore St.
SAN FRANCISCO, CAL.

John Arnell, omistaja. Puhelin: Garfield 1082
Suomalainen Hotelli
Hotel Comfort
744 Howard St.
Bet. Third & Fourth
KUUMA JA KYLMÄ VESI
San Francisco, California.

Blomseth Lunch
Tarjoaa hyvää ruokaa kohtuullisilla hinnoilla.
2122 Market St. San Francisco.

KANSALAISET
joilla on karvoja leuassa saavat huolellisen raapasun Teräväis-Heikin Parturituvassa, 231—4 katu, San Francisco, Calif.

SAUNA
on avoinna tiistaisin, keskiv., torstaisin ja lauantaisin kello kahdesta 11 illalla. — 17 ja Market Streets.
M. A. FINNILÄ.
4032—17th St., San Francisco, Calif.

Farmi Myytävänä.
Woodlandissa, Wash.
80 eekkeriä, hyvää mustanmullan maata, 9 eekkeriä heinällä, hyvä talo. Hinta on $1,350. Lähempiä tietoja saa osotteella JOHN MÄKI, 1016 Perry St., Aberdeen, Wash.

PERÄPUKAMAT
Parannetaan Leikkauksetta

DR. DEAN
Sisä- ja ulkonaiset pukamat voidaan ehkäistä. Vuotavat tai syyhyävät peräpukamat, paiseet ja muut peräsuolitaudit, paitsi syöpää, voidaan parantaa täydellisesti leikkauksetta.
MINUN PARANNUSTAPANI ON:
Luonnollinen—säästäen lihaskudokset ehyinä ja vahingoittumattomina.
Hoito ilman leikkausta—ei tuota sairaalle tuskaa eikä pelkoa jonka leikkaus aiheuttaa.
Vapaa liikunto—hoitoni alaisena olevat sairaat saavat liikkua vapaasti ja tehdä säännölliset päivätyönsä, joutumatta vuoteelle.
Hoitoni on kivuton, ei mitään ikäviä ja vastenmielisiä jälkiseurauksia, ei keskeytystä liike- eikä seuraelämässä. Sairaat pian tottuvat hoitooni ja pitävät konttorissani käyntinsä tavallisena vierailuna.
Lääkärit, jotka suosittelevat sairailleen parannustapaani, voivat haluttaessa seurata sairaan mukana.
MUISTAKAA — MINÄ TAKAAN TYÖNI. Jos en voi parantaa PERÄPUKAMAANNE, niin maksan rahanne takaisin.
Parannettujen sairaiden nimiä lähetämme pyydettäessä. Kirjoittakaa taikka käykää noutamassa vapaita kirjasia.
DR. DEAN
Second & Morrison Sts.
PORTLAND, OREGON.
Kirjeessänne mainitkaa tämä lehti.

FARMI MYYTÄVÄNÄ

Mt. Solon laaksossa, 4 mailia Kelsosta. 23 eekkeriä parasta "tidelandia", 14 eekkeriä viljelyksellä ja 50 eekkeriä ylänkömaata. Hinta ainoastaan $4,900, josta $700 alas, loppu vuosimaksulla pitemmäksi aikaa. Lähempiä tietoja antaa: H. Johnson, Box 311, Kelso, Wash.

Nimileimasimia kumista tehdään Toverissa, tilatkaa sellainen heti!